

Türkiye’de “Köy Enstitüleri” Konusunda Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Nicelik ve Nitelik Yönleriyle Değerlendirilmesi (2010’a Kadar)

Nurgün KOÇ*

orcid/ 0000-0001-9064-0789

Öz: Türk eğitim tarihinin özgün bir uygulaması olan Köy Enstitüleri, eğitim, köy-köycülük, ekonomik ve sosyal kalkınma ve Cumhuriyet’in getirdiği yeni siyasal yapılanmanın kırsal kesime ulaştırılması yönleriyle kurulduğu yıllardan günümüze kadar dikkati çeken bir olgu olmuştur. Köy Enstitüleri ile ilgili özellikle mezun olanlar tarafından pek çok yayın yapılmıştır. Akademik anlamda Türkiye’deki Köy Enstitüleri ilk kez yabancı bir araştırmacı, Fay Kirby tarafından 1962 yılında Columbia Üniversitesi’nde Doktora tezi olarak incelenmiştir. Türk akademisinin lisansüstü seviyede konuyu ele alması ise tespit edebildiğimiz kadarıyla 1977 yılında Hüseyin Akyüz tarafından hazırlanan Doktora tezi ile olmuştur. Uzun süre Köy Enstitüleri ile ilgili akademik çalışmalara çok rastlanmazken bu çalışmaların 2000’li yılların başından itibaren artmaya başladığı, özellikle 2010 yılından itibaren de önemli bir ivme kazandığı görülmektedir. Köy Enstitülerini Doktora seviyesinde inceleyen bir akademisyen olarak nicelik olarak önemli bir artış kaydetmiş olan Enstitüler ile ilgili tezlerin nitelik özelliklerinin de ortaya konması; popüler bir konu olan ve genel olarak ideolojik yaklaşım sergilenen Köy Enstitülerinin, ele alınan tezlerde de benzer popüler ve ideolojik yaklaşımın bir aracı haline gelip gelmediklerinin irdelenmesi, araştırmanın temel amaçlarını oluşturmuştur. Tespit edilen 90’a yakın tezin bu çalışmada ele alınmasının mümkün olmaması ve son on yılda Köy Enstitüleri ile ilgili tezlerde dikkati çeken bir artış söz konusu olduğundan incelemenin iki bölüm halinde yapılması tasarlanmıştır. Son on yılda (2010- 2020) hazırlanan lisansüstü tezler bu makalenin devamı niteliğindeki başka bir makalede değerlendirilmeye gayret edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Köy Enstitüleri, doktora tezi, yüksek lisans tezi, eğitim tarihi, araştırma etiği.

* Prof. Dr., Karabük Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölüm Başkanı; Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi ABD Başkanı, nurgunkoc@karabuk.edu.tr

Evaluation of the Postgraduate Thesis Concerning “Village Institutes” Made in Turkey in terms of Quantity and Quality Aspects (up to 2010)

Abstract: Village Institutes, which is an original application of Turkish educational history, has been a remarkable phenomenon since the day it was founded in terms of education, village-peasantry, economic and social development and the transportation of the new political structure brought by the Republic of Turkey to the countryside. Many publications have been made about the Village Institutes, especially by the graduates. In academic terms, Village Institute in Turkey was investigated for the first time by a foreign researcher, Fay Kirby, in 1962 as a PhD thesis at Columbia University. As far as we can determine, the Turkish academy’s addressing the subject at graduate level was with the PhD thesis prepared by Hüseyin Akyüz in 1977. While academic studies on Village Institutes have not been encountered for a long time, it is seen that these studies have started to increase since the beginning of 2000’s, and gained an important momentum especially since 2010. As an academician who examines the Village Institutes in doctoral level, the main purposes of this research is to put forth qualitative properties of the thesis which are related to Village Institutes that raised significantly in quantitative terms and inquire into the Village Institutes, which is a popular topic and generally approached ideologically, to see whether they have become a tool of similar popular and ideological approach. We have designed the evaluation into two sections, since nearly 90 thesis that have been identified cannot be addressed in this study and there has been a noticeable increase in the last decade. Thesis prepared in the last ten years (2010-2020) will be tried to be evaluated in another article which is a continuation of this one.

Keywords: Village Institutes, doctoral thesis, master thesis, history of education, research ethics.

Extended Summary

Purpose

There are many studies on the subject in social sciences. These are scattered in the science archive in the form of independent studies. The content of these studies need to be known. Village Institutes are original educational institutions that have been brought to life by using the experience of various countries in the world, with the aim of solving the educational and developmental problems of the rural areas in the first years of the Republic together with a pragmatic method. Village Institutes have been discussed in terms of educational as well as social, cultural, economic and political aspects since the foundation years, and these discussions have mostly remained within the ideological framework.

There are many books, magazines etc. issued by the Village Institutes. Thanks to these sources, a very rich literature has been created. This rich

bibliography may have frightened the researchers who wanted to do academic studies on Village Institutes. When we start to work on the subject of Village Institutes as a PhD thesis, we think of this estimation with the sincerity of a researcher who experiences various confrontations in the face of a rich bibliography. However, the researches at the Master and Doctorate level for Village Institutes in recent years seem far more superficial and far from giving the right to the rich literature in question. Moreover, a significant part of the prepared theses are not accessible.

The aim of this study is to reveal a general panorama of the theses prepared on the Village Institutes, which attracts researchers as a popular subject. Theses on Village Institutes were subjected to content analysis in order to determine how much the researchers were affected by each other or how much they were aware of each other. In particular, it was determined whether the basic resources could be reached by examining the quantity values such as the number of pages and the number of resources.

In the screening made on the website of Higher Education Institution National Thesis Center; After scanning the term "Village Institutes, Area to be searched" Thesis name ", Permission status" All ", Thesis type" All ", 72 records were encountered. Such a narrowing method has been chosen since a large number of theses are encountered outside of our subject in the field of education and training with wider scanning. However, by writing the name of the individual Village Institutes with the idea that there may be a thesis that may be excluded from this screening; New scans have been made and 86 thesis records have been encountered, such as Çifteler Village Institute. In order to make a more detailed examination, the theses prepared from 1977 to 2010, which appeared on the website of YÖK National Thesis Center, were examined. Theses prepared after 2010 will be discussed in another article which is a continuation of this study.

Methods

In the analysis of the data obtained in the study, meta-synthesis (thematic content analysis) and descriptive content analysis methods were used. "... Meta-synthesis studies involve the qualitative researches carried out in a certain area, again with a qualitative approach, and the similarities and differences are presented comparatively." Within the framework of the descriptive content analysis of the studies on the Village Institutes, the studies conducted independently from each other were subjected to qualitative and quantitative analysis.

Results and Discussion

Until 2010, a total of 31 theses, 7 PhD and 24 Master theses, have been made regarding the Village Institutes. 2 of the doctoral theses (28.5%); 9 (37.5%) of Master's theses are limited to access.

One thesis has been prepared in Ankara University, 4 in Gazi University, 3 in Marmara University, 2 in Istanbul University and 2 in Selçuk University. 20 of the theses are on Education and Training, 4 on History- Turkish Revolution History and 2 on Political Sciences. One thesis has been made on Economics, Photography, Architecture and Sociology.

It has been determined that studies have intensified, especially depending on the number of newly opened universities since 2007. On the other hand, it is understood that various non-governmental organizations founded by Village Institutes and then the second generation Village Institutes have encouraged academic studies related to Village Institutes. The number of theses prepared in the last 10 years (2010-2020) has nearly doubled the number of theses in 30 years.

It was found that academic research methods were not strictly followed in a significant part of the theses. Considering the reference to the theses made before, especially Doctorate theses related to bibliography, it was seen that almost all of the theses were not included in the previous studies. In almost all theses, including doctoral theses, it was almost as if the subject was handled for the first time. Only Koç has benefited from all the doctoral dissertations that have been done before and appear in the literature.

It should be reminded that even more researchers and their advisors and jury members are responsible for method mistakes in theses. The thesis prepared by real academicians who do not hold academic studies to ideology, such as Akyüz and Baykara, stand out. Leaving aside the crucially important situation (plagiarism) regarding citation, the topics discussed in some of the theses are qualified and important to give the Village Institutes new perspectives. Especially in the fields of educational sciences, photography and architecture, the empirical method has been found to be free from falling over and reveal new information. Erçelebi, Aytemur, Koç and Uz were among the PhD students; Ekinci's theses were published as books.

All this brings us to the fact that scientific ethical rules are not sufficiently followed in addressing theses on a subject that is popular and ideological, like the Village Institutes. Especially, we have to regret that we frequently encounter the situation of the researchers who use the existing literature, ignoring the works of the literature, and using the bibliography there, as they do not refer to the author of the relevant source.

Giriş

Sosyal bilimlerde bir konu ile ilgili yapılmış pek çok sayıda çalışma olabilmektedir. Bunlar birbirinden bağımsız çalışmalar şeklinde bilim arşivinde dağınık halde bulunmaktadır. Bu çalışmaların içerik kapsamlarının bilinmesine ihtiyaç vardır. Aynı konuda yapılmış akademik çalışmaların genel bir değerlendirmesinin yapılması yeni araştırmacılara yol göstermek açısından bu

çalışmaların bir araya getirilmesi bilimdeki ilerleme yönünden son derece pragmatik ve önemli bir yaklaşımdır. Bu yüzden sosyal bilimlerdeki belli konulardaki çalışmaların incelenmesi ve değerlendirilmesi hususu karşımıza çıkmaktadır (Ayaz, Oral ve Söylemez, 2015: 789).

Türkiye’de 1977-2018 yılları arasında eğitim tarihi konu alanında hazırlanmış 175 adet Doktora tezinin kayıtlarına ulaşıldığı belirtilmektedir (Cüçük, Doğan, 2018: 129). Öğretmen eğitiminin tarihçesi ile ilgili hazırlanmış tezlerdeki konuların dağılımına bakıldığında tüm yılların en çok önem verilen çalışma alanının Köy Enstitüleri olduğu belirtilirken buna dair nedenler şöyle sıralanmıştır:

Köy Enstitülerinin oldukça nitelikli bir eğitimle adından söz ettirmesi; Çoğunluğu Köy Enstitüsü mezunu olan eğitimcilerin çabalarıyla, bu okulların o dönemdeki işlevlerinin ve toplumsal dönüşümdeki rollerinin gerek kitap, makale gibi yayınlarla, gerekse konferans, panel ve sempozyumlarla iyi anlatılması sonucu kapatılmasından yaklaşık 60 yıl geçmesine rağmen popüleritesini halen koruyor olması; Köy Enstitülerinin kurulduğu günden itibaren ama özellikle 1940’ların ikinci yarısından sonra siyasal söylemlerde genellikle bir “taraf” olarak algılanması ve günümüzde de bunun devam ediyor oluşu (Şahin, Çetinoğlu ve Ayvaz, 2013: 504).

Köy Enstitüleri, Cumhuriyetin ilk yıllarındaki kırsal kesimin eğitim ve kalkınma sorununu birlikte ve pragmatik bir yöntemle çözmek amaçlarıyla, yaklaşık yarım asırdır üzerinde kafa yorulan eğitim ve köycülük meselelerinin fikri birikimini, dünyanın çeşitli ülkelerindeki tecrübelerden de faydalanmak suretiyle hayata geçirilmiş özgün eğitim kurumlarıdır. Kuruluş yıllarından başlamak üzere günümüze gelene kadar Köy Enstitüleri eğitim yönüyle olduğu kadar, sosyal, kültürel, ekonomik ve politik yönleriyle de tartışılmış ve bu tartışmalar çoğunlukla da ideolojik çerçevede kalmıştır.

Köy Enstitülüler tarafından çıkarılan kitaplar, dergiler vb. sayesinde oldukça zengin bir literatür oluşmuştur. Bu zengin bibliyografya, Köy Enstitüleri konusunda akademik çalışmalar yapmak isteyen araştırmacıları belki biraz korkutmuş olabilir. Bu tahminimizi, Köy Enstitüleri konusunu Doktora tezi olarak çalışmaya başladığımızda zengin kaynakça karşısında çeşitli bocalamalar yaşayan bir araştırmacı samimiyetiyle düşünmekteyiz. Fakat son yıllarda Köy Enstitülerine yönelik yapılan Yüksek Lisans ve Doktora seviyesindeki araştırmalar çok daha yüzeysel ve söz konusu zengin literatürün hakkını vermekten uzak görünmektedirler. Üstelik hazırlanan tezlerin önemli bir kısmı da erişime kapalıdır.

Bu çalışmada amaç, popüler bir konu olarak araştırmacıların da ilgisini çeken Köy Enstitüleri konusunda hazırlanmış olan tezlerin genel bir panoramasını ortaya koyabilmektir. Araştırmacıların birbirinden ne kadar etkilendiğini ya da bir diğerinden ne kadar haberdar olduğu belirlemek için Köy Enstitüleri konusundaki tezler içerik analizine tâbi tutulmuştur. Özellikle sayfa sayısı, kaynak sayısı gibi

nicelik değerleri incelenerek temel kaynaklara ulaşılıp ulaşılamadığı tespit edilmiştir.

YÖK Ulusal Tez Merkezi internet sitesinde yapılan taramada; Tarama terimi “Köy Enstitüleri, Aranacak alan “Tez adı”, İzin durumu “Tümü”, Tez türü “Tümü” işaretlendikten sonra 72 adet kayıtle karşılaşılmıştır. Daha geniş taramayla eğitim ve öğretim alanında konumuzun dışında çok sayıda tezle karşılaşıldığından böyle bir daraltma yöntemi seçilmiştir. Fakat bu taramanın da dışında kalabilecek tezler olabileceği düşüncesiyle tek tek Köy Enstitülerinin adı yazılmak suretiyle; örneğin Çifteler Köy Enstitüsü gibi, yeni taramalar da yapılmış ve 86 tez kaydı ile karşılaşılmıştır. Daha ayrıntılı inceleme yapabilmek için YÖK Ulusal Tez Merkezi internet sitesindeki ilk tez olarak karşımıza çıkan 1977 yılından, 2010 yılına kadar hazırlanmış tezler incelenmiştir. 2010 yılından sonra hazırlanan tezler bu çalışmanın devamı niteliğindeki başka bir makalede ele alınacaktır. İncelenen tezler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

	YILI	YAZARI	ÜNİVERSİTE	KONUSU	TÜRÜ	SAYFA SAYISI	İZİN DURUMU
1.	1977	Hüseyin Akyüz	Atatürk Üniversitesi	Eğitim ve Öğretim	Doktora	416	Erişilebilir
2.	1982	Mehmet şeren	Ankara Üniversitesi	--	Yüksek Lisans	104	YÖKSİS ve TÜBESS’de kayıtlı değil
3.	1985	Bülent Berkol	İstanbul Üniversitesi	Eğitim ve Öğretim	Yüksek Lisans	89	Erişime Kısıtlı
4.	1991	Hasan Erçelebi	Ankara Üniversitesi	Eğitim ve Öğretim	Doktora	266	Erişime Kısıtlı
5.	1993	Necdet Ekinci	Hacettepe Üniversitesi	Eğitim ve Öğretim	Yüksek Lisans	366	Erişime Kısıtlı
6.	1994	Ziyet Bahadır	Cumhuriyet Üniversitesi	Eğitim ve Öğretim	Doktora	229	Erişilebilir
7.	1995	Tacettin Kökçü	Orta Doğu Teknik Üni.	Eğitim ve Öğretim	Yüksek Lisans	106	Erişime Kısıtlı

8.	1995	Deniz Ilgaz	Boğaziçi Üniversitesi	Siyasal Bilimler	Doktora	378	Erişime Kısıtlı
9.	1999	Suat Çakan	Uludağ Üniversitesi	Eğitim ve Öğretim	Yüksek Lisans	106	Erişime Kısıtlı
10.	1999	Bilge İşçel Bakkal	İstanbul Üniversitesi	Tarih-Türk İnkılap Tarihi	Yüksek Lisans	176	Erişime Kısıtlı
11.	2001	Çiğdem Sekmen	Gazi Üniversitesi	Eğitim ve Öğretim	Yüksek Lisans	131	Erişime Kısıtlı
12.	2001	Birgül Bozkurt	Mersin Üniversitesi	Tarih-Türk İnkılap Tarihi	Yüksek Lisans	162	Erişilebilir
13.	2001	İlkfer Erdem	Karadeniz Teknik Üniversitesi	Tarih-Türk İnkılap Tarihi	Yüksek Lisans	120	Erişime Kısıtlı
14.	2002	Zeynep Kalyoncu	Ankara Üniversitesi	Eğitim ve Öğretim	Yüksek Lisans	156	Erişilebilir
15.	2002	Songül Boybeyi	Ankara Üniversitesi	Eğitim ve Öğretim	Yüksek Lisans	110	Erişilebilir
16.	2004	Erkan Polat	Niğde Üniversitesi	Eğitim ve Öğretim	Yüksek Lisans	377	Erişilebilir
17.	2004	Murat Burgaç	Uludağ Üniversitesi	Eğitim ve Öğretim	Yüksek Lisans	336	Erişilebilir
18.	2005	Aytül Filiz	Marmara Üniversitesi	Ekonomi	Yüksek Lisans	161	Erişime Kısıtlı
19.	2006	Murat Ervin	Dokuz Eylül	Fotoğraf	Yüksek Lisans	143	Erişilebilir

			Üniversitesi				
20.	2006	Ebru Baysal	Gazi Üniversitesi	Mimarlık	Yüksek Lisans	262	Erişilebilir
21.	2006	Ayşe Aktaş	Selçuk Üniversitesi	Eğitim ve Öğretim	Yüksek Lisans	132	Erişilebilir
22.	2007	Nuran Aytemur	Orta Doğu Teknik Üniversitesi	Siyasal Bilimler	Doktora	228	Erişilebilir
23.	2007	Gözde Özyüksel Ersil	Gazi Üniversitesi	Eğitim ve Öğretim (Müzik)	Yüksek Lisans	91	Erişilebilir
24.	2007	Nurgün Koç	Ege Üniversitesi	Eğitim ve Öğretim	Doktora	501	Erişilebilir
25.	2007	Zekeriya Esen	Marmara Üniversitesi	Tarih-Türk İnkılap Tarihi	Yüksek Lisans	154	Erişilebilir
26.	2008	Gül Nihan Toprak	Afyon Üniversitesi	Sosyoloji	Yüksek Lisans	116	Erişilebilir
27.	2008	Ayfer Uz	Gazi Üniversitesi	Eğitim ve Öğretim	Doktora	223	Erişilebilir
28.	2008	Şükran Aykanat	Celâl Bayar Üniversitesi	Eğitim ve Öğretim	Yüksek Lisans	76	Erişilebilir
29.	2008	Tuba Kalaycı	Selçuk Üniversitesi	Eğitim ve Öğretim	Yüksek Lisans	265	Erişilebilir
30.	2008	Tuğçem Kar	Marmara Üniversitesi	Eğitim ve Öğretim (Müzik)	Yüksek Lisans	162	Erişilebilir

31.	2009	Ayça Turan	Ondokuz Mayıs	Eğitim ve Öğretim	Yüksek Lisans	274	Erişilebilir
-----	------	------------	---------------	-------------------	---------------	-----	--------------

Yöntem

Çalışmada elde edilen verilerin analizinde meta sentez (tematik içerik analizi) ve betimsel içerik analizi yöntemlerine başvurulmuştur. “... meta-sentez çalışmaları belli bir alanda yapılmış nitel araştırmaların yine nitel bir anlayışla ele alınıp, benzerlik ve farklılıkların karşılaştırmalı olarak ortaya konmasını içermektedir.” Köy Enstitüleri konusunda yapılan çalışmaların betimsel içerik analizi çerçevesinde birbirinden bağımsız yapılmış olan çalışmalar nitel ve nicel incelemelerden geçirilmiştir. “Ancak, tanımlayıcı çalışmalarda incelenen araştırma sayısının fazla olmasından dolayı derinlemesine yorum ve sentez sınırlı kalmaktadır.” (Çalık, Sözbilir, 2014: 34) “İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır.” (İşbilir, 3)

Tezler incelenirken nicelik yönünden sayfa sayısına, kullanılan kaynakçaya, temel kaynaklara ulaşıp ulaşılmadığına, önceki tezlerden özellikle Doktora tezlerine yer verilip verilmediğine özellikle dikkat edilmiştir. Doktora tezi daha sonra kitap olarak aynı adla ya da benzer bir adla yayınlanmışsa, tez ya da kitap fark etmeksizin esere başvurulup vurulmadığına bakılmıştır. Tezlerin bazılarında konunun oldukça yüzeysel bir şekilde ve yetersiz kaynakça ile işlenmesi, üstelik elektronik erişime kısıtlı olması, bu yönde bir araştırmanın gerekliliğine yol açmıştır. Ancak Türkiye’deki Köy Enstitüleri konusunda hazırlanmış ilk tez olan Hüseyin Akyüz’ün “*Türk Eğitiminde Köy Enstitüleri Denemesi Üzerine Bir Araştırma*” adlı Doktora tezi, bu kriterin dışında bırakılmıştır. Çünkü Doktora tezine erişimin oldukça geç tarihlerde mümkün olduğu ihtimali buna yol açmıştır. 2007 yılında ilgili konudaki tezimizi hazırlarken kısıtlı olanlar dahil olmak üzere YÖK Ulusal Tez Merkezinden tüm Doktora tezlerine ulaşmış fakat böyle bir çalışma ile karşılaşmamış idik. Bu yüzden diğer araştırmacıların da benzer bir durumla karşı karşıya kalmış olabilecekleri düşüncesiyle Akyüz’ün çalışmasına referans verilmesi, dışlanmıştı. Makale hazırlığı sırasında ilgili tezin YÖK Ulusal Tez Merkezi sistemine dahil olma tarihinin 25 Şubat 2015 olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Bu da tahminimizi doğrular niteliktedir. Yine de teze ulaşıp ulaşılmadığını ortaya koymak için incelenen tezlerin referanslarına bakıldığında Hüseyin Akyüz’e

hiçbirinde rastlanmamıştır. Diğer yandan Köy Enstitüleri denince akla ilk gelen isim olan Fay Kirby'nin tez çalışmalarındaki etkisi tespit edilmeye çalışılmıştır.

Diğer taraftan tespit edilen bariz hatalar tez danışmanının hatta jüri üyelerinin sorumluluğunu hatırlattığından incelenen tezlerin danışmanlarına da yer verilmiştir. Bir tezin akademik yönden başarılı olması için gereken temel özelliklerin oluşturulmasında danışmana önemli görev ve sorumluluklar düşmektedir. Bu anlamda jüri üyelerinin görev ve sorumlulukları da son derece önemlidir. Danışmanlık, araştırmacıları yönlendiren, nitelik yönünden gelişmesine etkisi olan bir kurumdur. Jüri üyelerinin de tezleri araştırmada yer alması gereken temel özellikler yönünden değerlendirmesi ve varsa eksiklikleri göstererek araştırmacının olgunlaşmasına katkı sağlaması beklenir (Işıksoluğu, 1994: 58-59).

Kronolojik Olarak Köy Enstitüleri ile İlgili Hazırlanmış Tezler; Bulgular ve Yorumları

(AKYÜZ, 1977) Köy Enstitüleri ile ilgili YÖK Ulusal Tez merkezinde kayıtlı ilk tezin Hüseyin Akyüz tarafından hazırlandığı görülmektedir. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde 1977 yılında hazırlanmış olan Doktora tezi; "*Türk Eğitiminde Köy Enstitüleri Denemesi Üzerine Bir Araştırma*" başlığını taşımaktadır. Prof. Dr. Kemal Aytaç danışmanlığında hazırlanmış tez, Eğitim ve Öğretim konusunda ve 416 sayfadır. Teze YÖK Ulusal Tez Tarama sisteminden erişmek mümkün olsa da yazıların okunamayacak kadar silik olması dolayısıyla içeriğine sağlıklı biçimde ulaşmak mümkün olmamıştır.

İçindekiler kısmına bakıldığında, Köy Enstitülerinin kurulmasından önce Türkiye'de öğretmen yetiştirilmesi konusu ile başlangıç yapılmış, ardından gelen bölümlerde Köy Enstitülerinin kuruluşu, gelişmesi, kapatılması, kapatılmasının gerekçeleri vb. üzerinde durulduğu görülmüştür. Köy Enstitüleri konusunun ideolojik ve siyasi çevreden çıkarılmadığı belirtilmiştir. Bu tez, Köy Enstitüleri konusunun Türkiye'de ilk kez akademik çerçevede ele alınması açısından son derece önemlidir.

(ŞEREN, 1982) Mehmet Şeren tarafından "*Türkiye'de Köye Öğretmen Yetiştirme Deneyimi Köy Enstitüleri Sistemi*" adlı Yüksek Lisans tezi, Ankara Üniversitesinde, 1982 yılında tamamlanmıştır.

¹ Köy Enstitüleri konusunda ilk akla gelen bilimsel çalışma Fay Kirby tarafından 1962 yılında Columbia Üniversitesinde "*The Village Institute Movement of Turkey: An Educational Mobilization for Social Change*" başlığıyla hazırlanan ve "*Türkiye'de Köy Enstitüleri*" olarak aynı yıl Türkçe'ye çevrilen doktora tezi niteliğindeki çalışmadır. Kirby'nin bu çalışması 1951-54 yılları arasında Türkiye'de yaptığı araştırmalara dayalı olarak hazırlanmıştır. XIX. yüzyılın ortalarından itibaren Türk eğitim tarihini ve Cumhuriyet sonrası sosyal değişimi ele alan bu çalışmada Kirby Köy Enstitüleri'ni eleştirel bir anlayışla incelemek yerine enstitüleri şiddetle savunmuştur, Bkz., Nurgün Koç, *Türk Kültür Tarihi İçerisinde Köy Enstitüleri*, İstanbul 2013.

Mehmet Şeren tarafından hazırlanan tez bilgisine tesadüfen bir yayında karşılaşılmış, bunun üzerine Ulusal Tez Merkezinde tarama yapılmış fakat kayıtlı olmadığı görülmüştür. TÜBESS üzerinden talep edildiğinde de teze ulaşılamadığı bilgisi verilmiştir. Yazara e-posta aracılığıyla başvurulmuş fakat yanıt alınmamıştır.

Bunun üzerine Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Kütüphanesinden tezin içindekiler, giriş ve kaynakça kısmının fotokopisine ulaşmak mümkün olmuştur. Bu çerçevede Mehmet Şeren tarafından (danışman bilgisine de ulaşılamamıştır) hazırlanmış olan ve 104 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinde 44 kaynakçadan yararlanılmıştır. Köy Enstitüleri literatürü düşünüldüğünde kaynakçanın çok zayıf kaldığı anlaşılmaktadır. Kirby'den yararlanılmıştır.

Giriş kısmında Türkiye'de köy ve köy sorunları, öğretmen yetiştirme tarihsel temellerine yer verilmiştir. Araştırmanın amacı ve yöntemine ayrılan bölümün ardından 3. Bölümdeki Bulgular ve Yorum kısmında; Köy Enstitülerinin kuruluş amaçları, yerleri, işleyişi, öğretmenlerin nitelikleri, öğrenci seçimi vb. üzerinde durulmuştur. Osmanlı Devleti'nde köylünün çektiği sıkıntılardan söz edilmiş ve Cumhuriyet rejiminin halkın çoğunluğunun oluşturduğu köylüye dayandığı ve kalkındırılması gerektiği üzerinde durulmuştur. Köy Enstitülerinin 1954 yılında öğretmen okulları ile birleştirilerek İlköğretmen Okullarına dönüştürüldüğü belirtilmiştir (s.16)

(BERKOL, 1985) Bülent Berkol tarafından (danışmanı belirtilmemiş), *"Köy Enstitülerinin Eğitim Sistemimiz İçindeki Yeri, Önemi ve Fonksiyonları Üzerine Bir Tahlil Denemesi"* başlıklı Yüksek Lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü Sosyal Yapı ve Sosyal Değişme Anabilim Dalında, 1985 yılında tamamlanmıştır.

89 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinde 60 civarında kaynakçadan yararlanılmış, Fay Kirby'e yer verilmiştir. Daktilo ile yazılmış olmasına rağmen sayfalar net ve okunaklıdır. Köy Enstitülerinin önemi üzerinde durulmuştur. Daha zengin bibliyografya kullanılması gerekliliği tespit edilmiştir. Bu tezin, veri tabanı üzerinden yayınlanma izni bulunmamaktadır.

(ERÇELEBİ, 1991) Hasan Erçelebi, 1991'de Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Planlaması Anabilim Dalı'nda *"Kuruluşunun 50. Yılında Köy Enstitüleri ve Türk Eğitim Sistemine Katkıları"* adlı doktora çalışmasını, Prof. Dr. İbrahim Ethem Başaran danışmanlığında yapmıştır.

266 sayfadan oluşan Doktora tezinde 105 civarında yazılı kaynakça kullanılmıştır. Köy Enstitüsü mezunlarından 250 kişi, Köy Enstitüsü mezunlarının bulunduğu yerlerde ulaşılabilen 250 ilkokul öğretmeni ve ilkokula öğretmen yetiştiren eğitim yüksekokulu öğrencilerinden 250 öğrencinin örneklem olarak alınarak çeşitli anketler uygulandığı belirtilmiştir (ss.13-14).

Burada Köy Enstitüleri, eğitim yönetimi açısından ele alınmıştır. Çalışma, enstitülerin eğitsel yönden değerlendirilmesi ve anket çalışmasından oluşmaktadır. Anketteki soruların amacının Köy Enstitüleri deneyiminden nasıl

yararlanılabileceğinin saptanması olduğu belirtilmektedir. Eğitim bilimi alanındaki bu çalışmada Köy Enstitüleri baştan sona olumlu biçimde ele alınmış, olumsuz görüşlere yer verilmemiştir. Bu yüzden nesnellikten uzaklaşmıştır. Doktora tezinde Enstitülerin sadece eğitim boyutu ele alınmış olmasına rağmen eğitsel faaliyetlerin tam olarak değerlendirilemeyip yüzeysel boyutta kaldığı anlaşılmaktadır. Kirby'den yararlanılmıştır.

Doktora tezinin² maalesef hala veri tabanı üzerinden yayınlanma izni bulunmamaktadır.

(EKİNCİ, 1993) Prof. Dr. Abdulhaluk Çay danışmanlığında, Necdet Ekinci tarafından "*Sanayileşme ve Uluslaşma Sürecinde Toprak Reformundan Köy Enstitülerine Türkiye (1923-1950)*" adlı Yüksek Lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsünde, 1993 yılında tamamlanmıştır.

366 sayfadan oluşan tezde¹⁸⁶ civarında kaynakçadan yararlanılmıştır. Erçelebi'ye yer verilmemiş, Kirby'den yararlanılmıştır.

Toprak reformu ile ilgili gelişmeler ve Köy Enstitüleri birlikte ele alınarak feodal yapının üzerinde etkileri ortaya konmaya gayret edilmiştir. Özellikle kuruluş aşamasında sisteme katkısı olanların geri planda bırakılması ve sadece Tonguç'un öne çıkarılması eleştirilmekte fakat enstitüler üzerindeki etkisi de vurgulanmaktadır. Kapatılma süreci olarak belirlenen kısımdaki siyasal değerlendirmelerin objektif olduğu, dış politik gelişmelerin, Cumhurbaşkanı İnönü'nün siyasetine yansımalarına yer verildiği görülmektedir. Halen bu tezin³, veri tabanı üzerinden yayınlanma izni bulunmamaktadır.

(BAHADIR, 1994) Ziyet Bahadır tarafından 1994 yılında Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Bilim Dalı'nda, "*Köy Enstitülerinin Sosyolojik İncelenmesi*" adlı Doktora tezi hazırlanmıştır.

229 sayfadan oluşan Doktora tezinde, 200 civarında kaynakça kullanılmıştır. Köy Enstitüleri ile ilgili daha önce bir Doktora tezi hazırlamış olan Erçelebi'ye yer verilmemiş, Kirby'den yararlanılmıştır.

Bahadır tarafından Köy Enstitüleri'ni oluşturan koşullar, enstitülerin yapısı ve sosyolojik değerlendirmesi yapılmıştır. Bu çalışmada objektif bir yaklaşım sergilendiği görülmüş fakat daha zengin bibliyografya ile konunun daha geniş olarak ortaya konabileceği tespit edilmiştir.

(KÖKÇÜ, 1995) Tacettin Kökçü tarafından Yrd. Doç. Dr. Aykut Kansu danışmanlığında "*A Controversial Issue in Turkish Politics: Village Institutes / Türkiye Siyasetinde Tartışmalı Bir Konu: Köy Enstitüleri*" adlı Yüksek Lisans tezi

² Bkz., Erçelebi, *Köy Enstitülerinin Çağdaş Eğitim Yönetimine Katkıları*, Dikili Belediyesi Kültür Yayınları, İzmir 1993.

³ Bkz., Ekinci, *Sanayileşme ve Uluslaşma Sürecinde Toprak Reformundan Köy Enstitülerine Türkiye (1923-1950)*, T.C. Kültür Bakanlığı, 1997.

Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde, 1995 yılında tamamlanmıştır.

106 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinde 82 civarında kaynakça kullanılmıştır. Daha önce hazırlanmış olan doktora tezlerine yer verilmemiş; Erçelebi ve Bahadır'ın çalışmalarından yararlanılmamıştır. Kirby'e yer verilmiştir. Enstitülerin kırsal kesimin dönüşümüne yönelik siyasi etkileri ele alınırken karşıt fikirlere yeterince yer verilmediği görülmüştür. İnönü'nün Enstitülerin "kapatılması" üzerindeki etkilerinden söz edilmiştir. Bu tezin, hala veri tabanı üzerinden yayınlanma izni bulunmamaktadır.

(ILGAZ, 1995) 1995 yılında Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümünde Deniz Ilgaz, Doç. Dr. Yeşim Arat danışmanlığında "*The Village Institutes and the Kemalist Ideology in the Turkish Republic/ Türkiye Cumhuriyeti'nde Köy Enstitüleri ve Kemalist İdeoloji*" adlı Doktora tezini hazırlamıştır.

378 sayfadan oluşan Doktora tezinde, 458 civarında kaynakça kullanılmıştır. Köy Enstitüleri ile ilgili daha önce hazırlanmış olan Doktora tezlerinden Erçelebi ve Kirby'e yer verilmiş, Bahadır'dan ise yararlanılmamıştır.

Çalışma Kemalist ideoloji olarak belirlenen siyasal yapının Köy Enstitüleriyle olan ilişkisini ele almaktadır. Enstitülerin İ. Hakkı Tonguç ile özdeşleştirildiği görülmektedir. Ilgaz'ın Doktora seviyesindeki çalışmasının, veri tabanı üzerinden yayınlanma izni bulunmamaktadır.

(ÇAKAN, 1999) Prof. Dr. Figen Berkay danışmanlığında Suat Çakan tarafından "*Türkiye'nin Eğitim Politikası Çerçevesinde Köy Enstitüleri*" başlıklı Yüksek Lisans tezi Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalında, 1999 yılında tamamlanmıştır.

106 sayfadan oluşan tezde 100 civarında kaynakça kullanılmıştır. Bahadır ve Ilgaz'ın Doktora tezlerinden yararlanılmamış, Erçelebi'ye yer verilmiştir. Kirby'den yararlanılmıştır.

Yaklaşık 80 sayfalık metnin ilk kısımlarında eğitim ve çağdaşlaşma konuları üzerinde daha fazla durulmuş, Köy Enstitülerine ise (ss.52-80) arasında yer verilmiştir. Yazarın üzerinden yüzeysel olarak geçtiği özellikle bu kısımlarda konuları ele alırken pek çok yerde kaynakça göstermediği tespit edilmiştir. Bu tezin, veri tabanı üzerinden yayınlanma izni bulunmamaktadır.

(BAKKAL, 1999) Bilge İşçel Bakkal tarafından Prof. Dr. Erol Cihan danışmanlığında "*Türkiye'de Köy Enstitüleri (Kuruluşu, Kapanışı ve Faaliyetleri)*" başlıklı Yüksek Lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsünde, 1999 yılında tamamlanmıştır.

176 sayfadan oluşan Yüksek Lisan tezinde 110 civarında kaynakçadan yararlanılmıştır. Erçelebi, Bahadır ve Ilgaz'ın Doktora çalışmalarına yer verilmemiştir. Fay Kirby'den yararlanılmıştır.

Prof. Dr. Erol Cihan danışmanlığında, Bilge İşçel Bakkal tarafından enstitülerde uygulanan sistem ve modelin günümüzde tüm okullarda uygulanması

gerektiği önerilirken “Her kurumun elbette ki eksiklikleri olur. Ancak yapıcı eleştiriler eksiklikleri yok eder” (s.158) ifadesine rağmen Köy Enstitülerine yönelik eksikliklerden hiç söz edilmemiş ve eleştirel bir bakış açısı sergilenememiştir. Hâlâ bu tezin, veri tabanı üzerinden yayınlanma izni bulunmamaktadır.

(SEKMEN, 2001) Prof. Dr. Kadir Cangızbay danışmanlığında, Çiğdem Sekmen tarafından “Çok Partili Siyasal Hayata Geçiş Öncesi ve Sonrası Köy Enstitüleri (1940-1950)” başlıklı Yüksek Lisans tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalında, 2001 yılında tamamlanmıştır.

131 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinde 150 civarında kaynakça kullanılmıştır. Daha önce hazırlanmış olan Erçelebi, Bahadır ve Ilgaz’ın Doktora tezlerine yer verilmemiş, Kirby’den ise yararlanılmıştır.

Prof. Dr. Kadir Cangızbay danışmanlığında, Çiğdem Sekmen tarafından hazırlanan Yüksek Lisans tezinde Köy Enstitülerinin kuruluşu, Tek Partili Dönem ve Çok Partili hayata geçişle beraber Demokrat Parti dönemindeki gelişmeler ele alınmıştır. Köy Enstitüleri ve köye yararlı insan yetiştirme projesinin Osmanlı Devleti’nin son dönemlerinden itibaren ele alınan bir konu olduğu ve bunun Türkiye Cumhuriyeti devletinde bir plan dahilinde hayata geçirildiği gösterilmiştir. Bu yüzden Enstitülerin İ. Hakkı Tonguç ile özdeşleştirilmesinin doğru bir tutum olmadığı belirtilmiştir. Yine Türkiye’nin II. Dünya Savaşı sonrasındaki gelişmelere ve CHP’nin kendi içindeki siyasi duruma göre Köy Enstitüleri için yeni adımlar atıldığı, Köy Enstitülerine yönelik eleştirilerin daha çok Yücel ve Tonguç üzerinden yapıldığı, bu yüzden de CHP’nin bu isimlerden başlamak üzere yöneticilerin tasfiyesine giriştiği anlatılmıştır. Konu ele alınırken son derece başarılı ve objektif bir yaklaşım sergilendiği tespit edilmiştir. Doktora tezlerine başvurulmaması ise önemli bir eksikliklerdir. Bu tezin, veri tabanı üzerinden yayınlanma izni bulunmamaktadır.

(BOZKURT, 2001) Yrd. Doç. Dr. Oktay Gökdemir danışmanlığında “Öğretmen, Cumhuriyet ve Kurumları: Köy Enstitüleri Örneği” başlıklı Yüksek Lisans tezi Birgül Bozkurt tarafından Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalında, 2001’de hazırlanmıştır.

162 sayfadan oluşmaktadır. 151 civarında kaynakça kullanılmış ve konu ile ilgili Doktora tezlerinden sadece Erçelebi’ye ulaşılmış, Bahadır ve Ilgaz’a yer verilmemiştir. Kirby’den yararlanılmıştır. Çalışmada Cumhuriyetin ideolojisi ve Köy Enstitülerinin kurulmasının gerekçeleri ve öğretmen yetiştirilmesi meselesi ele alındıktan sonra Köy Enstitüleri hakkında bilgi verilmiştir.

(ERDEM, 2001) İlkfer Erdem tarafından Prof. Dr. Mesut Çapa danışmanlığında “Bir Öğretmen Yetiştirme Modeli Olarak Köy Enstitüleri ve Beşikdüzü Örneği” adlı Yüksek Lisans tezi Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalında, 2001 yılında tamamlanmıştır.

120 sayfadan oluşan tezde Beşikdüzü Köy Enstitüsüne ait 31 civarında belge, 70 civarında yazılı kaynakça ve 6 sözlü kaynağa başvurulmuştur.

Erçelebi, Bahadır ve Ilgaz'ın Doktora çalışmalarına yer verilmemiştir. Fay Kirby'den ise yararlanılmıştır. Deniz Ilgaz'ın "*Köy Enstitüleri*" adlı makalesine (s.17 vd) yer verilmişse de kaynakçada gösterilmemiştir. Benzer şekilde İhsan Erçelebi'ye ait *Köy Enstitülerinin Çağdaş Eğitim Yönetimine Katkıları* adlı esere metinde yer verilmiş (s.20) fakat kaynakçada gösterilmemiştir. Dolayısıyla referans göstermede titiz davranılmadığı anlaşılmış diğer yandan bu durum referans gösterilen kaynakların tamamına başvurulup vurulmadığı şüphesine yol açmıştır.

Metin içinde Köy Enstitüleri ve Beşikdüzü Köy Enstitüsüne ait olumlu ve olumsuz tarafları bir arada bulmak mümkün olmadıysa da -daha çok olumlu özellikler üzerinde durulmuştur- Sonuç kısmında Enstitülere dair objektif bir yaklaşım sergilendiği görülmüştür. Halen bu tezin, veri tabanı üzerinden yayınlanma izni bulunmamaktadır.

(KALYONCU, 2002) Yrd. Doç. Dr. Ahmet Emin Yaman danışmanlığında, Zeynep Kalyoncu tarafından 2002 yılında, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalında hazırlanan Yüksek Lisans tezi, 156 sayfadan oluşmaktadır. "*Cumhuriyet Dönemi Eğitiminde Hasan Ali Yücel ve Köy Enstitüleri*" başlıklı tezde Hasan -Âli Yücel'in Cumhuriyet dönemi eğitimi ve Köy Enstitüleri konusundaki etkili çalışmalarından söz edilmektedir.

142 civarında kaynakça kullanılmış ve konu ile ilgili Bahadır, Erçelebi ve Ilgaz'ın Doktora tezlerine yer verilmemiş; Kirby'den yararlanılmıştır.

(BOYBEYİ, 2002) Prof. Dr. Yahya Akyüz danışmanlığında Songül Boybeyi tarafından hazırlanan Yüksek Lisans tezi "*1946- 1950 Arası Siyasal Hayatta ve Basında Köy Enstitüleri: Vatan, Ulus ve Cumhuriyet Gazetelerinde*" adını taşımaktadır. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Programları ve Öğretimi Anabilim Dalında 2002 yılında tamamlanmış olup 110 sayfadan ibarettir. Köy Enstitülerine yönelik son derece kapsamlı ve objektif bir çalışma yapıldığı görülmüştür. Bunda yazarın başarısı kadar danışmanı olan ve Türk eğitim tarihinin önde gelen isimlerinden Prof. Dr. Yahya Akyüz ve jüri üyelerinin de sağlam tespitlerinin ve yönlendirmelerinin etkisi olduğu düşünülmektedir. (Tez savunma jüri üyeleri Prof. Dr. Cahit Kavcar, Prof. Dr. Kurtuluş Kayalı).

55 civarındaki telif eserin yanında gazetelerden yararlanılmıştır. Doktora tezlerinden Erçelebi'ye ulaşılmış, Bahadır ve Ilgaz'a yer verilmemiştir. Kirby'den yararlanılmıştır. Doktora tezlerinin tamamına başvurulmasıyla çalışmanın daha mükemmel hale geleceği tespit edilmiştir.

(POLAT, 2004) Erkan Polat tarafından, Yrd. Doç. Dr. Ayhan Doğan danışmanlığında "*İvriz Öğretmen Okulları*" başlıklı Yüksek Lisans tezi Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalında, 2004 yılında tamamlanmıştır.

377 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinde arşiv belgesi niteliğindeki diploma defteri vb. kaynaklara ek olarak 73 civarında yazılı kaynakça, 7 sözlü kaynakçadan yararlanılmıştır. Yaklaşık olarak tezin son 70 sayfa eklerden

oluşturulmuştur. Konu ile ilgili Doktora tezlerinden Erçelebi, Bahadır, Ilgaz ve Kirby'ye yer verilmediği görülmüştür.

Erkan Polat, İvriz Köy Enstitüsünün İlköğretmen Okuluna dönüştürülmesinden sonraki sürecini de yaklaşık olarak 1970'li yılların sonlarına kadar incelemiştir. Bu tezin en önemli ve orijinal tarafı Köy Enstitüsündeki gerek öğretim gerek staj, ziraat ve hayvan bakımı vb. pek çok uygulamanın İlköğretmen Okuluna dönüştürüldükten sonra da devam ettiğinin belgelerle ortaya konmasıdır.

(BURGAÇ, 2004) Doç. Dr. Saime Yüceer danışmanlığında, Murat Burgaç tarafından "*Çifteler Köy Enstitüsü*" başlıklı Yüksek Lisans tezi Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalında, 2004 yılında tamamlanmıştır.

336 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinde Çifteler Köy Enstitüsü ile ilgili çeşitli belgelere ek olarak 89 civarında yazılı, 11 sözlü kaynakçadan yararlanılmıştır. Konu ile ilgili Doktora tezlerinden Erçelebi, Bahadır, Ilgaz'a başvurulmamış, Kirby'e yer verilmiştir.

Yüksek Lisans tezinin oldukça uzun bir kısmı (ss.211-325) eklerden oluşturulmuştur. Köy Enstitüleri ve Çifteler Köy Enstitüsü ile ilgili olarak yapılan değerlendirmede, özellikle kapatılma olarak belirtilen süreç irdelenirken karşıt görüşlere yer verilmediği görülmektedir. Yine de Yüksek Lisans tezi Çifteler Köy Enstitüsü üzerinde odaklanmış ve bu konu ile ilgili gerek sözlü kaynaklar gerekse Çifteler Köy Enstitüsüne ait çeşitli belgelere ulaşılarak özgün bilgilerin ortaya çıkarılması dolayısıyla önemli bir çalışma olarak değerlendirilmiştir.

(FİLİZ, 2005) Aytül Filiz, Doç. Dr. Mehmet Türkay danışmanlığında "*Kalkınma Eğitim İlişkisi; Köy Enstitüleri Deneyimi*" başlıklı Yüksek Lisans tezini Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalında, 2005 yılında tamamlamıştır.

161 sayfadan oluşan tezde 70 civarında yazılı, 10 sözlü kaynakçadan yararlanılmıştır. Erçelebi, Bahadır ve Ilgaz'ın Doktora tezlerine yer verilmemiş; Kirby'nin birkaç kaynağından yararlanılmıştır.

Köy Enstitülülerle sözlü mülakatlara da yer verilmiş ve sonuç kısmında ulaşılan yargılardan birisi de "*Sovyetlerdeki teknik okullardan esinlendiği de düşünülen köy enstitüleri, eski feodal dinsel eğitim kurumlarından sonra ilerlemeyi ve gelişmeyi temsil etmekle beraber bu kurumlarda ulusal olarak uygulanan bir eğitim mevcuttu.*" (s.122) olmuştur. Tezde, kırsal kesimin sorunları, iktisadi yapısı, Köy Enstitüleri uygulamasındaki kırsal kesimin kalkınmaya etkisinden daha çok eğitim ve "kapatılması"nın siyasi aşamalarına yer verildiği görülmüştür. Bu yüzden başlıkla metin uyumu tam olarak sağlanamamıştır. Bu tezin, veri tabanı üzerinden yayınlanma izni bulunmamaktadır.

(ERVİN, 2006) Murat Ervin tarafından Yrd. Doç. Dr. A. Beyhan Özdemir danışmanlığında, 2006 yılında, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Fotoğraf Anasanat Dalında tamamlanan Yüksek Lisans tezinin konusu Güzel Sanatların Fotoğraf dalıdır. "*Türk Fotoğraf Sanatının Gelişim Süreci İçerisinde Halkevleri ve Köy Enstitülerinin Rolü*" başlığını taşıyan ve 143 sayfadan oluşan tez,

daha önce tek başına ele alınmamış olan Köy Enstitülerinde Fotoğraf konusunu işlemesi yönüyle özgündür. 81 civarında kaynaktan yararlanılmış, Erçelebi, Bahadır, Ilgaz ve Kirby'e yer verilmemiştir.

(BAYSAL, 2006) Mimarlık konusunda 2006 yılında Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalında Öğr. Gör. Dr. Neşe Yeşilkaya danışmanlığındaki Yüksek Lisans tezi "*Erken Cumhuriyet Döneminde Köy Mekânına Bakış ve Köy Enstitülerinde Mekânsal Deneyimler*" adıyla Ebru Baysal tarafından hazırlanmıştır. 262 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezi, Köy Enstitülerini farklı bir açıdan değerlendirmesi yönüyle özgündür. Enstitülere mimari perspektiften bakılmış, çizimler, resimler, fotoğraflar ve eklerle zenginleştirilmiştir. İlk kez enstitülerin mimari yönünün ele alınması dolayısıyla özgün bir çalışma ortaya çıkarılmıştır.

123 civarında kaynaktan yararlanılmıştır. Kirby, Erçelebi ve Ilgaz'a yer verilmiş, Bahadır'a başvurulmamıştır.

(AKTAŞ, 2006) Yrd. Doç. Dr. Mehmet Kandır danışmanlığında, Ayşe Aktaş tarafından "*İvriz Köy Enstitüsü*" başlıklı Yüksek Lisans tezi Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı Tarih Öğretmenliği Bilim Dalında, 2006 yılında tamamlanmıştır.

132 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinde 60 civarında kaynaktan ve İvriz Köy Enstitüsüne ait arşiv niteliğindeki belgelerden yararlanıldığı belirtilmiştir. Daha önce hazırlanmış olan Doktora tezlerinden Erçelebi, Bahadır ve Ilgaz'ın hiçbirine yer başvurulmamış, Erkan Polat'ın aynı konudaki 2004 yılında tamamlanmış olan "*İvriz Öğretmen Okulları*" adlı Yüksek Lisans tezine de yer verilmemiştir. Kirby'den yararlanılmıştır.

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Kandır danışmanlığında, Ayşe Aktaş tarafından hazırlanan Yüksek Lisans tezinin ilk kısımlarda Köy Enstitüleri ile ilgili kanun maddelerine yer verilmiş, Köy Eğitimleri Yasası, Köy Enstitüleri Yasasının maddeleri (s.13-20), Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanununun maddeleri yazılmıştır (s.22-44). İkinci Bölümde İvriz Köy Enstitüsüne geçilmiştir (s.48). Bölümlerin ele alınmasında yöntem açısından yetersizlikler görülmüştür. Örneğin Dördüncü Bölüm; "*İvriz Köy Enstitüsü Kapatılıyor*" ve "*Sonuç*" şeklinde tek sayfada ele alınmıştır (s.120). Yine aynı şekilde kaynakçada, Hatıralar olarak ayrılan kısma sözlü kaynakların da dahil edildiği anlaşılmıştır. Buna rağmen İvriz Köy Enstitüsü ile ilgili Yüksek Lisans tezi gerek konu başlığı gerekse ortaya konan bilgiler yönüyle orijinaldir.

(AYTEMUR, 2007) 2007 yılında Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde Doç. Dr. Mehmet Okyayuz danışmanlığında, Nuran Aytemur tarafından "*The Populism of the Village Institutes: A Contradictory Expression of Kemalist Populism/ Kemalist Halkçılığın Çelişkili Bir İfadesi Olarak Köy Enstitüleri Halkçılığı*" başlıklı Doktora tezi hazırlanmıştır.

228 sayfadan oluşan Doktora tezinde⁴ 203 civarında telif eser ve 10 sözlü kaynakçadan yararlanılmıştır. Ilgaz, Erçelebi ve Kirby'e yer verilmiş, Bahadır'a başvurulmamıştır.

Doktora tezinde, yazar tarafından Kemalist halkçılık olarak ele alınan kavramla Köy Enstitüleri halkçılığı adı verilen kavram etrafında Köy Enstitüleri incelenmiş, Köy Enstitüleri'nde yaratılmak istenen yeni aydın tipi tartışılmıştır.

(ERSİL, 2007) Gözde Özyüksel Ersil, Yrd. Doç. Dr. Salih Aydoğan danışmanlığında "*Cumhuriyet Devrimimizin Özgün Eğitim Kurumları Köy Enstitülerinde Müzik Eğitimi ve Günümüze Yansımaları*" adlı Yüksek Lisans tezi hazırlanmıştır. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Müzik Öğretmenliği Bilim Dalında 2007 yılında tamamlanmış olan tezde Köy Enstitülerindeki müzik eğitimi konusu ele alınmış, bu çalışma yapılırken 30 sözlü kaynağa başvurulduğu bilgisi verilmiş (s.51), açık bilgileri verilmeyerek sadece mezun oldukları enstitü isimleri belirtilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Salih Aydoğan danışmanlığında tamamlanmış olan ve 91 sayfadan oluşan tezde 18 civarında kaynakça kullanılmıştır. Köy Enstitüleri konusunda daha önceden yapılmış olan Doktora tezlerinin hiçbirine başvurulmadığı görülmüştür.

(KOÇ, 2007) Prof. Dr. Tuncer Baykara danışmanlığında, Nurgün Koç tarafından "*Türk Kültür Tarihi İçinde Köy Enstitüleri*" başlıklı Doktora tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim Dalında, 2007 yılında tamamlanmıştır.

501 sayfadan oluşan Doktora tezinde 640 civarında yazılı, 15 sözlü kaynaktan yararlanılmıştır.⁵ Konu ile ilgili hazırlanmış ve literatürde yer alan Doktora tezlerinin tamamına; Erçelebi, Bahadır, Ilgaz ve Kirby'e yer verilmiştir.

Köy Enstitüleri öncesi Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde eğitim faaliyetleri, köy ve kırsal kesimin sorunları, Köy Enstitülerinin kuruluş aşaması, fikri hazırlık süreci, kuruluş çalışmaları, eğitim faaliyetleri, dersler, kültürel faaliyetler vb. üzerinde durulmuştur. Sosyal yapıya, edebiyat dünyasına olan etkilerine değinilmiş, siyasal tartışmalara yer verilmiştir. Bütün bu gelişmeler ele

⁴ Bkz., Nuran Aytemur Sağiroğlu, *The Populism of the Village Institutes: A Contradictory Expression of Kemalist Populism*, VDM Verlag Dr. Müller 2009.

⁵ Doktora tezi türündeki akademik çalışma, Köy Enstitüleri gerçeğini akademik bakış açısıyla objektif olarak daha fazla okuyucu kitlesine ulaştırabilmek amacıyla kitap olarak 2013 yılında yayınlanmıştır. Doktora tezi sırasında değerli danışman hocam Prof. Dr. Tuncer Baykara'nın çalışmanın hacminin çok genişlediği ve daraltılması gerektiği düşüncesi üzerine Köy Enstitülerindeki Çalışmalar ile ilgili kısım daraltılmıştı. Bu kısım daha sonra "*Köy Enstitülerinde İş Hayatı*" başlığı ile makale olarak yayınlanmıştır. Kitap olarak yeniden gözden geçirme esnasında yararlanılan yazılı kaynakça 685 civarında olmuştur. Köy Enstitülerinin zengin literatürünün hakkını verebilmek ve konuyu tüm yönleriyle gözler önüne serebilmek amacıyla gösterilenden daha fazla kaynağa ulaşılmış, ancak tez (kitap) hacminin göz önünde bulundurulması zaruretiyle sınırlandırılmak durumunda kalınmıştır.

alınırken nesnellik hassasiyeti ön planda tutulmuştur. Konuların kapsamlı ve zengin kaynakça ile irdelenmesine özen gösterilmiştir. Doktora tezi ayrıca, köy ve köylünün eğitimi sorununu Halkevi dergileri aracılığıyla tespit etmesi yönüyle de orijinaldir. Neredeyse tüm Halkevi dergilerine ulaşılarak genç Cumhuriyet rejiminin köy ve eğitim sorununa bakışı tespit edilmeye gayret edilmiştir. Enstitülerin Türk kültür tarihi içindeki yeri ortaya konulmuştur.

(ESEN, 2007) Zekeriya Esen, Yrd. Doç. Dr. Ali Satan danışmanlığında “*Kepirtepe ve Arifiye Köy Enstitüleri (1940-1946)*” başlıklı Yüksek Lisans tezini Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalında, 2007 yılında tamamlamıştır. Başlıkla uyumsuz bir şekilde önce Arifiye, sonra da Kepirtepe Köy Enstitüsü ele alınmıştır.

Yrd. Doç. Dr. Ali Satan danışmanlığında hazırlanan ve 154 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinde 58 civarında kaynakça kullanılmış, 7 Köy Enstitüsü mezunu ile söyleşi yapılmıştır. Daha önce yapılan Doktora tezlerinin hiçbirinden yararlanılmadığı görülmüştür.

(TOPRAK, 2008) Gül Nihan Toprak tarafından Doç. Dr. Himmet Hülür danışmanlığında hazırlanan “*Cumhuriyetin İlk Döneminde Türk Eğitim Sistemi ve Köy Enstitüleri*” Yüksek Lisans tezi, 2008 yılında Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Bölümü Sosyoloji Anabilim Dalı Sosyoloji Bilim Dalında tamamlanmıştır.

Doç. Dr. Himmet Hülür danışmanlığında hazırlanan ve 116 sayfadan oluşan tezde ortalama 95 kaynakça kullanılmıştır. Köy Enstitüleri ile ilgili daha önce yapılmış olan Doktora tezlerinden; Erçelebi, Bahadır, Ilgaz, Koç ve Aytemur’dan yararlanılmadığı görülmüştür. Fakat Kirby’e yer verilmiştir.

(UZ, 2008) 2008 yılında Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı’nda Prof. Dr. Zahide İmer danışmanlığında Ayfer Uz tarafından, “*Köy Enstitülerinde Verilen Görsel Sanatlar Eğitiminin Günümüz Görsel Sanatlar Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*” adlı Doktora tezinde⁶ Köy Enstitüleri’ndeki sanat eğitimi araştırılmıştır. Köy Enstitüleri’nin sanatsal gelişime yaptığı katkılar ortaya konmuştur.

223 sayfanın oluşan Doktora tezinde 142 civarında telif eser, 8 sözlü kaynakçadan yararlanılmıştır. Aytemur, Ilgaz ve Koç’a yer verilmemiştir. Erçelebi ve Bahadır’dan ilgili başlıca araştırmalar başlığı altında söz edilmiştir. Kirby’den yararlanılmıştır.

(AYKANAT, 2008) Yrd. Doç. Dr. Saadet Tekin danışmanlığında Şükran Aykanat tarafından “*Köy Enstitüleri ile Çoklu Zeka İlişkisi*” başlıklı Yüksek Lisans tezi Celâl Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Bölümü İlköğretim Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalında, 2008 yılında tamamlanmıştır.

⁶ Bkz., Ayfer Uz, *Köy Enstitülerinde Resim-İş*, Gece Kitaplığı Yayınları, 2014.

76 sayfadan oluşan tezde 21 civarında kaynakçadan yararlanılmış, Yapılan uygulama sonucunda, 96 Köy Enstitüsü mezununa tutum ölçeği uygulandığı, bunlardan 14 tanesinin çalışmaya dâhil edilmediği belirtilmiştir. Daha önce yapılan Doktora tezlerinin hiçbirine başvurulmadığı görülmüştür.

Sonuç kısmında karar alıcılar ve uygulayıcılara Köy Enstitüleri sistemi önerilerek, buradaki eğitim öğretim etkinliklerinin öğrenme ortamlarına taşınması, ayrıca Eğitim Fakültelerindeki ders içeriklerinde de yer verilmesi (s.58) gerektiği belirtilmiştir. Yrd. Doç. Dr. Saadet Tekin danışmanlığında Şükran Aykanat tarafından Köy Enstitüleri ile ilgili zayıf literatür bilgisinin çoklu zekâ kuramına uyarlandığı görülür. Buna rağmen konunun sözlü kaynaklara dayanarak özgün bir çerçevede ele alındığı değerlendirilmiştir.

(KALAYCI, 2008) Tuba Kalaycı tarafından Prof. Dr. Süleyman Büyükkarcı danışmanlığında *“Bir Öğretmen Yetiştirme Modeli Olarak Köy Enstitülerinin Etkileri: Eskişehir- Çifteler Örneği”* adlı Yüksek Lisans tezi Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Bölümü İlköğretim Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalında, 2008 yılında tamamlanmıştır. 265 sayfadan oluşan tezde ortalama 111 kaynak, 11 sözlü kaynaktan ve enstitülülere ait çeşitli raporlardan yararlanılmıştır.

Tez konusunun ele alınmasına yönelik olarak Giriş kısmında (s.IV) Köy Enstitüleri konusunda zengin bir literatür oluşmasına rağmen *“...yapılan araştırmaların, birkaçı istisna, bilimsel bir nitelik gösterdiğini söylemek güçtür”* ifadesiyle Yüksek Lisans çalışması için iddialı bir giriş yapılmış fakat bu birkaç nitelikli bilimsel çalışmanın hangileri olduğuna ne metin içinde ne de kaynakçada yer verilmemiştir. Yani daha önce yapılmış olan Doktora tezleri yok sayılmıştır. Deniz Ilgaz'ın ismine metin içinde rastlanılmışsa da hangi çalışması olduğu anlaşılamamıştır. Kaynakçada Fay Kirby'e yer verilmiştir.

Prof. Dr. Süleyman Büyükkarcı danışmanlığında Tuba Kalaycı tarafından, genel olarak bakıldığında *Türk Kültür Tarihi İçerisinde Köy Enstitüleri'*nde ele alınmış olan konuların; akademik çalışma disiplininin uzak, yöntem yanlışlıkları ve subjektif bakış açısının yansımaları içinde tekrar edildiği tespit edilmiştir. Örneğin *“Yurt içinde olumlu ve olumsuz yankı olarak kimler neler söyledi”* başlığı altında 42 olumlu görüşe, 10 olumsuz görüşe yer verilmiştir. Tefvik İleri'nin görüşlerine yer verilirken *“Tevfik İleri (Köy Enstitülerini kapatan, Eğitim Bakanı), Hasan- Âli Yücel için “Ulusal Eğitim Bakanı”* şeklinde akademik olmayan bir üslup kullanıldığı görülmüştür.

(KAR, 2008) Tuğçem Kar, Prof. Filiz Kamacıoğlu danışmanlığında *“Bir Eğitim Modeli Olarak Köy Enstitülerinde Müzik Eğitiminin İncelenmesi ve Şarkı Dağarcığının Kullanılabilirliği”* başlıklı Yüksek Lisans tezini Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müzik Eğitimi Anabilim Dalı Müzik Öğretmenliği Bilim Dalında 2008 yılında tamamlanmıştır. 162 sayfadan oluşan tezde 15 sözlü kaynak ve ortalama 63 kaynaktan yararlanılmıştır.

Köy Enstitüleri ile ilgili yazılan tezler eksik verilmiş, daha önceki Doktora tezlerinin tamamı verilmesine rağmen Türk Kültür Tarihi İçerisinde Köy Enstitülerine yer verilmemiştir. Fay Kirby'den yararlanılmıştır.

(TURAN, 2009) Ayça Turan tarafından, Prof. Dr. Erdoğan Başar danışmanlığında *“Türkiye’de Öğretmen Yetiştirmede Akpınar Köy Enstitüsünün Yeri ve Önemi”* başlıklı Yüksek Lisans tezi Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalında, 2009 yılında tamamlanmıştır.

58 civarında kaynakça, 9 sözlü kaynakçadan yararlanılmıştır. Akpınar Köy Enstitüsü mezunlarının açık bilgilerine metin içinde yer verilip kaynakçada yer verilmemesi yüzünden karışıklığa yol açabileceği bir yöntem hatası olarak tespit edilmiştir.

Daha önce yapılmış olan Doktora tezlerinden Bahadır, Ilgaz, Koç, Aytemur ve Uz’a yer verilmemiş, sadece Erçelebi’ye başvurulmuştur. Kirby’e yer verilmiştir.

“Köy enstitüleri kurulduğu yıldan başlayarak günümüze değin Türk eğitim ve düşün dünyasında tartışmalara konu olmuştur. Bu kurumlarla ilgili olarak lehte ve aleyhte çok şeyler yazılmış ve söylenmiştir. Ne var ki köy enstitülerinin varlıklarını, kimliklerini, etkilerini, eksik ve az yönlerini yansız biçimde ortaya koyacak akademik düzeyde gerçekleştirilen çalışmalar oldukça azdır.” denmesine rağmen konu ile ilgili Doktora çalışmalarına yer verilmemesi anlaşılammıştır. Zaten Osmanlı Devleti’nden Cumhuriyet’e öğretmen yetiştirme meselesinin ele alındığı bölümlerin *Türk Kültür Tarihi İçerisinde Köy Enstitüleri* ile örtüştüğü, oldukça zayıf bir kaynakça ve yüzeysel bir anlatıma yer verildiği tespit edilmiştir. Tezin orijinal olan kısmı ise Akpınar Köy Enstitüsüne ilişkin gelişmelere yer verilen bölümdür. Özellikle sözlü kaynaklardan elde edilen bilgiler önemlidir. Önceki akademik çalışmalara yer verilmemesi önemli bir eksikliktir.

Sonuç ve Tartışma

Köy Enstitüleri ile ilgili 2010 yılına kadar, 7 Doktora, 24 Yüksek Lisans tezi olmak üzere toplam 31 adet tez yapılmıştır. Doktora tezlerinin 2 tanesi (% 28,5); Yüksek Lisans tezlerinin de 9 tanesi (% 37,5) erişime kısıtlıdır.

Ankara Üniversitesinde 4, Gazi Üniversitesinde 4, Marmara Üniversitesinde 3, İstanbul Üniversitesinde 2, Selçuk Üniversitesinde 2 olmak üzere, gösterilen diğer üniversitelerde 1’er tez hazırlanmıştır. Tezlerin 20’si Eğitim ve Öğretim, 4’ü Tarih- Türk İnkılap Tarihi, 2’si Siyasal Bilimler konusundadır. Ekonomi, Fotoğraf, Mimarlık ve Sosyoloji konularında 1’er tez yapılmıştır.

Özellikle 2007 yılından itibaren yeni açılan üniversite sayısına bağlı olarak çalışmaların yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Diğer taraftan Köy Enstitülüler ve

ardından ikinci kuşak Köy Enstitülüler⁷ tarafından kurulan çeşitli sivil toplum kuruluşlarının da Köy Enstitüleri ile ilgili akademik çalışmaları teşvik ettikleri anlaşılmaktadır. Son 10 yılda (2010- 2020) hazırlanan tez sayısı 30 yılda yapılan tez sayısının yaklaşık olarak iki katını bulmuştur.

Kaynakça gösterimi ile ilgili olarak daha önce yapılmış olan tezlere özellikle de Doktora tezlerine atıf verme durumuna bakıldığında tezlerin neredeyse tamamında önceki çalışmalara yer verilmediği görülmüştür. Doktora tezleri de dâhil olmak üzere neredeyse bütün tezlerde adeta konu ilk kez ele alınıyormuş edasıyla hareket edilmiştir. Sadece Koç, daha önce yapılmış olan ve literatürde görünen tüm doktora tezlerinden yararlanmıştır.

Mehmet Şeren, Bülent Berkol ve Hasan Erçelebi'nin, dönemin koşulları gereği erişim olanaklarının sınırlı olması dolayısıyla *kasıtsız* şekilde önceki tezlere ulaşamadıkları varsayılmıştır. Fakat bunların dışında genel olarak önceki tezlere yer vermeme, yok sayma, kasıtlı ya da kasıtsız şekilde kaynak göstermeme durumu vahim şekillerde karşımıza çıkmaya devam etmiştir. Temel kaynaklara erişim konusunda da çoğunlukla yeterli çaba gösterilmediği fark edilmiştir.

Diğer taraftan neredeyse tezlerin tamamında Fay Kirby'e mutlaka atıf yapıldığı görülmüştür. Hatta Türkiye'de yapılmış olan Doktora tezlerinin görülmeyip Kirby'nin birkaç eserine birden atıf yapılan tezlerle de karşılaşmıştır. Kirby'nin literatürdeki yeri ne kadar önemli ise diğer çalışmalara da aynı ölçüde yer verilmesi akademik etik gereği iken yabancı bir akademisyenin çalışması etrafında adeta tavaf edilmesi ve Türk akademisyenlerin Doktora niteliğindeki çalışmalarının yok sayılması gerçeği akademinin içine düştüğü "Batılı" karşısındaki kompleksin bir yansıması gibidir. İlginç olan odur ki bu kompleksin içine neredeyse tüm Doktora çalışması yapmış olan araştırmacılar düşmüş görünmektedir.

Bütün bunlar bize Köy Enstitüleri gibi popüler ve ideolojik bakış açısının ön planda olduğu bir konuda yapılan tezlerin ele alınmasında bilimsel etik kurallara yeterince riayet edilmediği gerçeğini karşımıza çıkarmaktadır. Özellikle mevcut literatürü kullanan araştırmacıların eserlerini yok sayarak orada geçen kaynakçayı olduğu gibi kullanıp, ilgili kaynağın yazarına atıf yapmama durumu ile sıkça karşılaştığımızı üzümlere belirtmek durumundayız.

Bilimsel etik kurallara riayet, aynı zamanda çalışmanın değerini de belirleyen unsurların başında gelmektedir. Her ne kadar hukuki kaidelerle bilimsel etik kuralları belirlenmişse de akademinin kendi içinde bu kuralları belirlemesi ve en hassas şekilde uygulaması temel esastır. Bilimsel ihmal ya da disiplinsiz

⁷ Köy Enstitüleri Araştırma, Eğitim ve Geliştirme Derneği, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği gibi. 2001 Aralık ayında kuruluşunu kamuoyuna açıklayan Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği kuruluş bildirgesinde derneğin hedeflerinin başında, Köy Enstitüleri dönemine ilişkin tüm zenginliklerin, birikimlerin yeni yüzyıla taşınması olduğu bildirilmiştir, Bkz., <https://www.ykked.org.tr/index.php/kurumsal/kurulus-bildirgesi>, Erişim tarihi 6.6.2020.

araştırma sonucu bazı hatalar ortaya çıkar ki, burada kasıtlı bir durum ve sahtekarlık olmayabilir. Genellikle telafi edilebilir ya da bilime büyük zarar vermediği düşünülebilir. “Ancak yine de etik açıdan bilim insanına yakışmayan ve kabul edilemez bir durumdur.” Fakat asıl tehlikeli olan kasıtlı biçimde gizleme, örtme, saklama, çarpıtma ve uydurmaya dayalı çalışmalardır. Aynı şekilde kaynak gösterme konusunda da özellikle kasıtlı tutumlar ve intihaller söz konusudur. Bütün bunlar bilimin gelişmesi önündeki en önemli engeller arasındadır. Bilimsel araştırmalarda etik dışı davranış tespit edildiğinde bu durum araştırmayı yapan kişi, kişiler veya kuruluşun itibarının sarsılmasıyla sonuçlanır. Bu tür sorunlarla karşılaşmamak için özellikle yeni yetişmekte olan bilim insanlarına bilimsel araştırma eğitiminin tam ve eksiksiz olarak verilmesi gerekmektedir (Küçük, 2003: 260-265).

Diğer bir sorun tezlerin kısıtlanmasıdır. Kısıtlanan tezlere elektronik ortamda ulaşmak mümkün olmamaktadır.

Ulusal Tez Merkezi, gerçek ortamda da okuyucuya tez vermediğinden bu tezlere ancak yapıldıkları enstitüler aracılığıyla ulaşmak mümkün olabilir. Bu ulaşma biçimi de tezlere ulaşma sistemi dışında kaldığından okuyucuya ulaşımı kısıtlanan tezlerden, eğer yazarı tarafından yayınlanmamış ise, yalnız yazarı ve o çalışmayı onaylayan jüri haberdar olabilir. Bu durum da, tezlerin orijinal çalışma olup olmadığıyla ilgili güvenilirliği sarsmaktadır. Örneğin ‘eğitim tarihi’ alanında ‘anaokulu programları’ konusunda yapılan iki tezden ilkinin tam metnine elektronik ortamda ulaşılırken, aynı konuda daha sonraki yıllarda yapılan tezin tam metni yazarı tarafından kısıtlanmıştır. Tezlerin tam metinlerinin okuyucuya ulaşımını kısıtlayan nedenler ve kısıtlama sonucu karşılaşılabilecek sorunlar ayrıca tartışılmalıdır. (Uygun, 2012: 269).

Tezlerdeki yöntem hatalarında araştırmacılar kadar hatta daha fazla danışmanlarının ve jüri üyelerinin sorumlu olduğunu hatırlatmak gerekir. Akademik çalışmaları ideolojiye tutsak etmeyen gerçek akademisyenlerin, Akyüz ve Baykara gibi, hazırlattıkları tezler öne çıkmaktadır. Kaynak gösterme ile ilgili hayati derecede önemli olan durumu (intihal), bir kenara bırakmak durumunda kalırsak, tezlerin bir kısmında ele alınan konular Köy Enstitülerine yeni bakış açıları kazandıracak nitelikte ve önemlidir. Özellikle eğitim bilimleri, fotoğraf ve mimarlık alanlarındaki ampirik yöntem uygulanan tezlerin tekrara düşmekten kurtulduğu ve yeni bilgiler ortaya koyduğu tespit edilmiştir. Doktora çalışması yapanlardan Erçelebi, Aytemur, Koç ve Uz; Yüksek Lisans çalışması yapanlardan Ekinci'nin tezleri kitap olarak yayınlanmıştır.

Kaynakça

- Ayaz, M. F., Oral, B., Söylemez, M. (2015). Türkiye’de öğretmen eğitimi ile ilgili yapılmış lisansüstü tezlerin değerlendirilmesi. *İlköğretim Online*. 14 (2), 787-802.
- Cücük, E., Doğan, A. (2018). Türkiye’de “eğitim tarihi” alanında hazırlanmış doktora tezlerinin incelenmesi. *Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*. (20), 129-166.
- Çalık, M., Sözbilir, M. (2014). İçerik analizinin parametreleri. *Eğitim ve Bilim*. 39 (174), 33-38.
- Işıksoluğu, M. K. (1994). Tezler ve danışmanlık. *Eğitim ve Bilim*. 18 (94), 57-62.
- İşbilir, A. Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Nitel Veri Analizi. https://www.academia.edu/41615124/Nitel_Veri_Analizi_Özet_Sosyal_Bilimlerde_Nitel_Araştırma_Yöntem, Erişim tarihi, 1.6.2020.
- Koç, N. (2013). *Türk kültür tarihi içerisinde köy enstitüleri*. İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.
- Küçük, M. (2003). Bilimsel araştırma ve etik. *Kurgu Dergisi*. (20), 255-266.
- Şahin, M., Çetinoğlu, A., Ayvaz, S. (2013). Türkiye’de öğretmen eğitiminin tarihçesi ile ilgili tezler üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 6 (27), 494-504.
- Uygun, S. (2012). Eğitim tarihi alanında yapılmış lisansüstü tezlerin analizi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. (33), 263-282.
- <https://www.ykked.org.tr/index.php/kurumsal/kurulus-bildirgesi>, Erişim tarihi 6.6.2020.